

STEN HØGEL

Sophie Schulins nodesamling på Frederiksdal Slot

Anden del: Beskrivelse af nodesamlingen og lister over de bevarede musikaler

Første del af denne artikel om Sophie Schulin i *Musik & Forskning* 26 indeholder en fremstilling af hendes livshistorie med særlig henblik på hendes musikalske virksomhed og hendes indkøb af noder. I anden del drejer det sig især om det bevarede node-materiale. Først vil jeg ud fra en bevaret auktionskatalog give et signalement af det nodemateriale, som befandt sig i familien Schulins eje, før Sophie Schulin i 1771 blev gift ind i slægten. Hertil føjer sig en gennemgang af et bevaret bind med musik for tasteinstrument, *Madame Sonja Krestina Jelizavetas Nodebog*, som bl.a. indeholder musik af G. Sarti, J.A. Musäus og J.A. Kirchoff. Dernæst følger en liste over komponisterne i *Catalogue de Musique*, en katalog, som Sophie Schulin antagelig lod udarbejde omkring 1776. Den bliver efterfulgt af lister over bevarede værker fra katalogen. Så følger lister over værker, der ikke er katalogiserede. I efteråret 2001 har arkivar Karen Hjorth systematisk gennemgået Sophie Schulins breve til broderen Friedrich Carl (Fritz) von Warnstedt. Derved er en række nye oplysninger om Sophies forhold til musik og til musiksamlingen kommet for dagen. De vil dels blive fremdraget i forbindelse med værklisterne, dels har jeg samlet en række udtalelser i et afrundende afsnit. Jeg takker Karen Hjorth for adgang til hendes udskrifter af brevene.

Auktionskatalogen fra 1771

Den 25. marts 1771 satte Sophie Schulins ægtefælle, lensgreve Frederik Ludvig Schulin "endeel Bøger i adskillige Sprog og Videnskaber, samt Manuscripter, Kobberstykker, Tegninger og Musicalier" på en offentlig auktion, der blev afholdt i ægteparrets københavnske residens i Østergade. Den bevarede katalog, udarbejdet af auktionsforvalter Christian Bagge, indeholder en fortegnelse over de mere end 3000 numre, der blev udbudt. Af dem er de 41 numre anført under overskriften "Musicalier". To af disse numre har dog ikke med musik at gøre, nemlig nr. 14, som er Gellerts Fabler, og nr. 41, som er "Nogle Bog-Reoler". Til gengæld er der tidligere i katalogen anført to musikbøger under litteraturen, nemlig Martinis *Stòria della Mùsica in Bologna* og *Riflessioni sópra la Facilitá apprendre il Canto* uden forfatterangivelse. Disse bøger blev tillige med en stor del af musikalerne købt af den senere kgl. kammermusikus Niels Schiørring. Auktionskatalogens sider er

skilt ad og indsat side for side i regnskabet over auktionen, så man kan se, hvem der købte hvad. Som illustrationen viser blev der udbudt musik af 38 af samtidens komponister, overvejende kammermusik og sinfonier, men også nogen vokalmusik (se *Figur 1*). Som nævnt i denne artikels første del havde Catharina Maria v. Møsting, Sophie Schulins svigermoder, i 1753 anskaffet et "Clavicembal". Derudover viser regnskaberne på Frederiksdal, at der blev hyret musikere til at spille ved fødselsdage og andre festlige lejligheder.¹ Alt i alt viser kilderne, at der har været en vis interesse for musik i det første led af den lensgrevelige familie.

Madame Sonja Krestina Jelizavetas Nodebog

I nodebunken på Frederiksdal er der et bind med musik for tasteinstrument, der kan være anskaffet i perioden før 1771. På indersiden af papbindet står der på russisk: "Denne bog tilhører Madame Sonja Krestina Jelizaveta", og nedenunder: "Dette skrev Gregorij Marozov i København ...".² Som den følgende gennemgang af indholdet vil vise, har det musikalske indhold nær tilknytning til Danmark, så forbindelsen til det russiske er gådefuld. Der er ingen datering og ingen navne fra den schulinske familie- og vennekreds. Hvordan nodebogen er landet på Frederiksdal lader sig næppe efterspore. Måske er den købt 'brugt'. Den byder i hvert fald på en mængde underholdende musik. Den er på 82 sider, i oktavstørrelse, og den indeholder 45 håndskrevne numre, hovedsagelig dansesatser, der alle tilsyneladende er skrevet med den samme hånd. Til nogle af satsene er der tekst, så de også kan synges. Nummereringen i det følgende er min, og indholdet er som følger:

Nr. 1 og 2 opgives at være "del A.F." – titlerne er *Minuetto* med trio og *Allegro assai*.

Nr. 3 er en anonym *Aria* med foredragsbetegnelsen *amoroso* og følgende danske tekst: "Før skal en Due drive/sin Mage bort fra sig/før jeg skal overgive at troelig elske dig; See, Lærken maa sig glæde/saa lidt den Solen seer/men naar du er tilstede, da fryder jeg mig meer."

Nr. 4 er en *Cavatina* tilegnet "Scoglio del Sign. Sarti" med tilføjelsen "Andantino nell'Opera ..." – operaens titel mangler. Teksten lyder: "Occhi vezzosi/chiari amorosi/se non s'aprite/pace non ho." Kastratsangeren Domenico Scoglio var ifølge Thomas Overskou tilknyttet den italienske opera i København ca. 1759-63.³

Nr. 5 og 6 er anonyme danse: *Minuetto* og *Polonoise*.

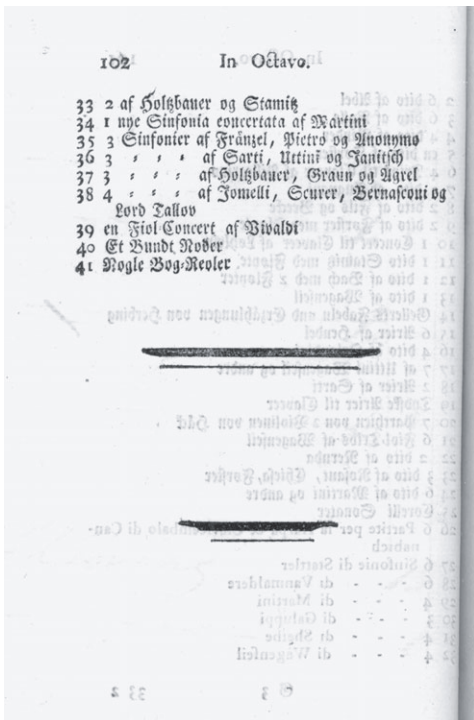
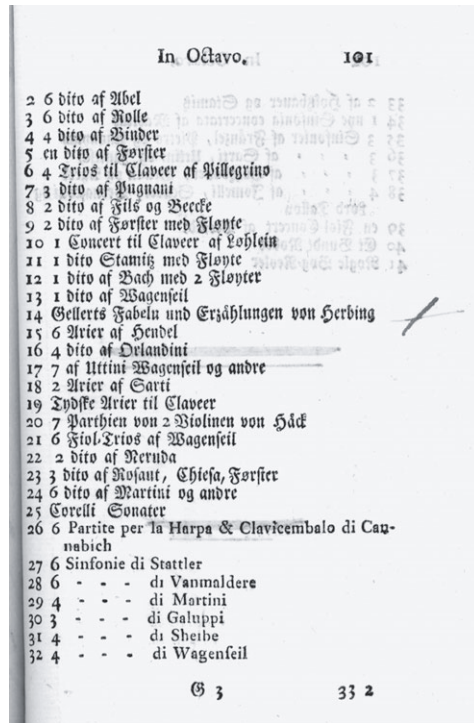
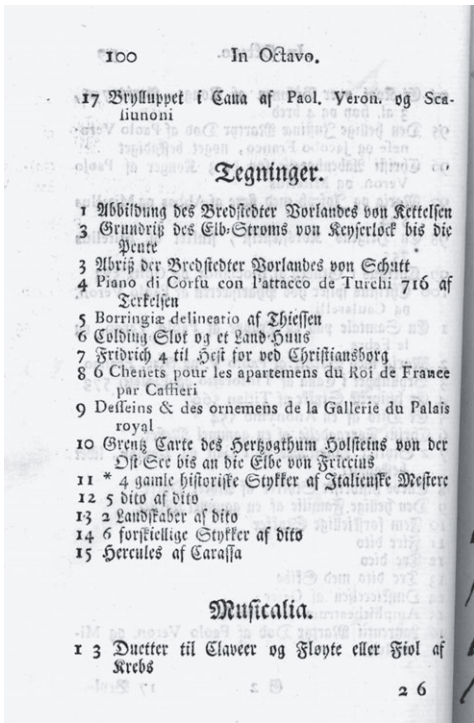
Nr. 7 er en *Cavatina nell'Opera Cesare in Egitto*, tilegnet "Signora Vittoria Galeotti del Signor Sarti". Teksten lyder: "Mentre dormi idolo mio, io ti veglio, e un dolce oblio, puoi si curo riposar. Aure amene che spirate, il mio bene non turbate col molesta suspirrar." Sarti fik en opera med ovenstående titel opført i København i efteråret 1762 og sopranen Vittoria Galeotti virkede ifølge Thomas Overskou sammesteds ca. 1754-64.⁴

1 Arkivet på Frederiksdal, Regnskaber for juli 1756, juli 1757 og april 1758.

2 Teksten er på gammelrussisk og vanskelig at tyde. Efter "Kopengagine" (= København) følger nogle ord, der kan tydes i retning af, at nogen eller noget bekræfter det tidligere skrevne. På den modsatte side står der: "Efter ordre fra Hendes Kejserlige Højhed, Selvhersker, Alrussisk Kejserinde, Jekaterina Aleksejevna, som den rejsende russer Mafei Jemeljanov med hånd bekræftede og underskrev." Den nævnte kejserinde er antagelig Katarina den Store, der regerede fra 1762 til 1796. Jeg takker Sigurd Rambusch og Boris Weil for hjælp med oversættelse af den russiske tekst.

3 Thomas Overskou: *Den danske Skueplads*, II. Kbh. 1856, s. 244 og s. 287.

4 *Ibid.* s. 169 og s. 318.

Figur 1 Liste over musikaler fra auktionskatalogen 1771 (s. 100-102). Værkerne stammer fra boet efter Johan Sigismund Schulin, Frederiksdals første ejer, og hans hustru Catharina Maria, født v. Møsting. Arkivet på Frederiksdal.

- Nr. 9-15 er anonyme dansesatser: *Minuetto*, *Marche* med overskriften "Mr. Stuart paa den slappe Linie", *Vivace*, *Vivace*, *Minuetto*, *Preludio* og *Aria Francoise*.
- Nr. 16 er *Ballo* "del Signor Sarti" med undertitlen *Staccato*. Stykket er i D-dur med et mellemstykke *Minore* i d-mol.
- Nr. 17 er *Minuetto* med en trio "del Signor Sarti".
- Nr. 18-24 er anonyme: *Engl.* med trio, *Mourqui*, *Polonoise*, *Polonoise*, *Mourqui* og *Engloise* "La nouvelle Invention" med trio.
- Nr. 25 er en *Presto* "del Signor Händel" (se Figur 2), findes ikke i den samlede Händel-udgave.⁵
- Nr. 26-31 er anonyme: *Mourqui*, *Minuetto*, *Minuetto* med trio, *Marche* og *Minuetto*.
- Nr. 32 er en *Mourqui* "del Roi de Prusse", antagelig Frederik den Store?
- Nr. 33 er en *Mourqui* "del Signor Graun".
- Nr. 34-37 er anonyme: *Mourqui*, *Variatio* og *Bourée*.
- Nr. 38 er en *Arioso* "del J.A. Musæus". Ifølge Hagens Samling levede Johan Ant. Musäus i 1750'erne i København, hvor han indtil 1760 var organist ved Reformert kirke.⁶ Stykket findes ikke blandt hans bevarede værker på Det Kongelige Bibliotek.
- Nr. 39-43 er anonyme: *Andante*, *Andante*, *Aria* og *Variatio*.
- Nr. 44 er en *Minuetto* med trio "del Signor Wagenseil".
- Nr. 45 er en *Sonata* "del Signor Kirckhoff". Den består af tre satser: *andante*, *adagio* og *vivace*. Det drejer sig antagelig om den tyskfødt harpenist Johan Andreas Kirckhoff, eller Kirckhoff, (1722-99), der blev kgl. kapelmusikus 1760 og orkestermusiker 1772-86. Ifølge V.C. Ravn komponerede han kammermusik, og hans datter var pianist.⁷ Sonaten findes ikke blandt Kirckhoffs værker på Det Kongelige Bibliotek.

En række af bogens anonyme satser kan være dele af suiter, således at nr. 18-24 kunne tilskrives Sarti, der har komponeret nr. 17, nr. 26-31 Händel, der angives at have komponeret nr. 25, og nr. 39-43 Musäus, der har komponeret nr. 38, men det lader sig naturligvis ikke afgøre med sikkerhed. Som nodebogens øvrige værker er kompositionerne af Le Roi de Prusse, Graun, Händel, Sarti og Wagenseil muligvis unika, men forholdene omkring dem er ikke tilbundsående undersøgt.

De nævnte sangeres aktivitetsperioder og de opgivne komponistnavne tyder på, at *Madame Sonja Krestina Jelizavetas Nodebog* er blevet til i 1760'erne, før Sophie Schulin kom til Frederiksdal. Derfor er det naturligt at gætte på, at den er blevet anskaffet af Catharina Maria v. Møsting. Den er ikke opført i Sophies *Catalogue de Musique*.

Catalogue de Musique

Som omtalt i første del af denne afhandling lod Sophie Schulin en katalog udarbejde over de noder, hun havde anskaffet i tidsrummet ca. 1771-76. Hendes navn står ikke på den, men hun har skrevet sin franske autograf "de Schulin" på mange af de bevarede noder. Katalogen er ikke dateret, men tidsrummet kan ret nøje bestemmes ud fra følgende omstændigheder: Sophie havde ikke nogen økonomisk mulighed for at anskaffe noder før sit ægteskab i 1771, lufdfattig som hun var. Det var i sommeren 1776, at Michelangelo Potenza afleverede den regning på sangundervisning og nodemateriale, som er gengivet i denne artikels første del.⁸ Det er sandsynligt, at katalogen er udarbejdet i

5 Undersøgt er *Hallische Händel-Ausgabe, Klavierwerke I-IV, Serie IV: Instrumentalmusik*, 1970-2000.

6 *Registrant over Hagens Samling*, ved N. Schiødt, D. Fog og H. Danelund, Kbh. 1981, pkt. 32.

7 V.C. Ravn: *Koncerter og musikalske Selskaber i ældre Tid*, Festskrift i Anledning af Musikforeningens Halvhundredaarsdag, Kbh. 1886, s. 66 og s. 122.

8 *Musik & Forskning* 26 (2001) s. 93.

Figur 2 En sats fra *Madame Sonja Krestina Jelizavetas Nodebog*, en *Presto*, der angives at være af "Signor Hendel". Arkivet på Frederiksdal.

forbindelse hermed eller kort tid efter. De yngste trykte noder i katalogen er J.A. Hillers *Sammlung kleiner Klavier- und Singstücke*, årgangene 1774, 1775 og 1776 og J.G. Neefes *Oden von Klopstock* fra 1776. Hele katalogen er skrevet med den samme klare skrift, og den synes udarbejdet i et stræk.

Det har været en righoldig samling med værker af 52 navngivne komponister og en række anonyme komponister. Dertil kommer alle de – ligeledes navngivne – komponister, der har bidraget til katalogens to trykte antologier, Hillers ovennævnte samlinger og et bind franske arier *Extraits des Airs Francois de tous les Opéras Nouveaux*. Begge disse antologier er bevaret på Frederiksdal. Komponisterne fra disse velkendte samlinger er ikke medtaget i listen nedenfor.

Bortset fra Johann Sebastian Bach og Johann Adolph Hasse er de resterende 50 komponister født i første halvdel af 1700-årene. I de fleste tilfælde er det kun komponistens efternavn, der er anført i katalogen og ofte med en anden stavemåde end den gængse. På den efterfølgende alfabetiske liste er for bogstaver, hvor sådanne findes, og eventuelle afvigende stavemåder af efternavne i katalogen anført i citationstegn.

Anfossi (Pasquale)
 Ansani ("Anzani", Giovanni)
 Aprile (Giuseppe)
 Bach ("C.P.E.", Carl Philipp Emanuel)
 Bach ("J.C.", "Giov.", Johann Christian)
 Bach ("S.", Johann Sebastian)
 Benda (Georg el. Friedrich?)
 Bertoni (Ferdinando)
 Borghi (Giovanni Battista)
 Colla ("Cola", Giuseppe)
 Crispi (Pietro Maria)
 Eckard ("Eccard", Johann Gottfried)
 Eichner ("E.", Ernst)
 Franchi (Carlo)
 Galuppi (Baldassare)
 Gluck (Christoph Willibald)
 Grétry (André-Ernest-Modeste)
 Guglielmi (Pietro Alessandro)

Hasse (Johann Adolph)
 Haueisen (Wolfgang Nicolaus)
 Hiller (Johann Adam)
 Hohnauer ("Honauer", Leontzi)
 Jomelli (Niccolò)
 Jozzi (Giuseppe)
 Just ("J.A.", Johann August)
 Kreuzer ("Kreusser", Georg Anton)
 Lampe (Johann Friedrich)
 Majo ("Fr.", "Franc.", Gian Francesco)
 Monza ("C.", Carlo)
 Mazzoni ("Mazoni", Antonio)
 Millico (Giuseppe)
 Myslivecek ("Misliviczeck", Josef)
 Monsigny (Pierre-Alexandre)
 Neeffe (Christian Gottlob)
 Paisiello ("Paisello", Giovanni)
 Perez (David)
 Pergolesi (Giovanni Battista)
 Philidor (Francois-André Danican)
 Piccini (Niccolò)
 Ponzo (Giuseppe)
 Potenza (Michelangelo)
 Pugnani (Gaetano)
 Sacchini (Antonio)
 Sales (el. de Sala, "Pomp. Salai", Pietro Pompeo)
 Salieri (Antonio)
 Scalabrini (Paolo)
 Schobert (Johann)
 Schweitzer (Anton)
 Traetta (Tommaso)
 Wagenseil (Georg Christoph)
 Vento (Mattia)
 Volckershams ("Mr. de"?)

Der er bevaret værker eller brudstykker af værker af 15 af de 52 komponister: Bertoni, Borghi, Colla, Eichner, Gluck, Hasse, Hiller, Hohnauer, Potenza, Perez, Pugnani, Salieri, Sarti, Hasse og "Mr. de Volckershams", som det ikke er lykkedes at identificere.

Langt de fleste af katalogens italienske vokalværker har antagelig været håndskrifter. I hvert fald er samtlige bevarede noder med italiensk tekst håndskrifter. Omvendt er de fleste af de bevarede instrumentaltværker trykte.

Katalogen er inddelt i to hovedafsnit: 1. *Vokalmusik*, 229 numre. 2. *Instrumentalmusik*, 35 numre.

Vokalmusikken i Catalogue de Musique

De 229 værker er fordelt i ni grupper på følgende måde: 1. *Hele værker i partitur*: 5 italienske numre (kun 3 er hele værker, 2 er arier). 2. *Hele værker, sangstemmer og basstemme*: 4 tyske numre. 3. *Kor, ensembler og duetter i partitur*: 39 duetter (35 italienske, 2 franske, 2 danske), 6 terzetter (3 italienske, 3 franske), 1 kvintet (italiensk), 1 kor (italiensk). 4. *Arier i partitur*: 87 arier (81 italienske, 4 franske, 2 danske). 5. *Italienske duetter*

og kanoner, sangstemmer og basstemme: 54 numre. 6. Italienske arier, sangstemme og basstemme: 12 numre. 7. Franske arier, sangstemme og basstemme: 10 numre. 8. Danske arier, sangstemme og basstemme: 1 nummer. 9. Tyske arier, sangstemme og basstemme: 8 numre. De bevarede vokalværker fordeler sig således inden for de ni grupper:

1. *Hele værker i partitur:*
 - A. Salieri: *Armida*, opera i tre akter i tre bind, håndskrift.
 - A. Salieri: "Lungi da te ben mio", arie af *Armida*, en 1. og en 2. fagotstemme, 1 violastemme, håndskrift.
 - J.A. Hasse: *Numa*, opera, uden recitativer, et bind, håndskrift.
2. *Hele værker, sangstemmer og basstemme:* Intet bevaret.
3. *Kor, ensembler og duetter i partitur:*
 - C.W. Gluck: "Trionfi amore", kor med soli af *Orfeo ed Euridice*, partitur, håndskrift.
 - G. Sarti: "Perfidi gia che in vita", terzet af *Demofonte*, partitur, håndskrift.
4. *Arier i partitur:*
 - F. Bertoni: "Non ve di quel ch'io sento", arie, partitur, håndskrift.
 - G.B. Borghi: "Se mi vedeste il core", arie, påtegnet "In S:Benedett l'autuno 1768", partitur, håndskrift.
 - G. Colla: "Va t'invola agl'occhi miei", arie med recitativ "Ahi la previddi", en 2. hornstemme med recitativets sangstemme bevaret, håndskrift.
 - D. Perez: "Misero pargoletto", arie, påtegnet "Demof[o]nte in Lisbona 1753", partitur, håndskrift.
 - D. Perez: "Son sventurato ma pure", arie, tilskrevet "Adriano in Sira 1754", partitur, håndskrift.
 - M. Potenza: "Se dagl'uomini sperate", eller "Se sperate giovinetti" (alternativ, tilskrevet tekst), arie, partitur, håndskrift (se Figur 3).
 - M. Potenza: "Mi giuro che m'ami", delvis bevaret sangstemme uden akkompagnement, skrevet bagpå foregående arie "Se dagl'uomini", arie, håndskrift.
 - A. Salieri: "Donne sapiente é vaghe", arie, første side af partitur bevaret, 1. og 2. fløjtestemme og 1 basstemme bevaret, håndskrift.
 - A. Salieri: "Vedo l'abisso orrendo", arie, en 1. obostemme bevaret, håndskrift.
 - G. Sarti: "Alla selva, al prato", påtegnet "Aria nell'Opera: Il Rè Pastore", kun delvis bevaret, partitur, håndskrift.
 - G. Sarti: "Di vassallo ed amante", recitativ, påtegnet "Accomp.", partitur, håndskrift, der er sat sammen med "Confuso oh Dio preveda" af A. Sacchini, arie, partitur, håndskrift.
 - G. Sarti: "D'acheronte sul margine", med recitativ "Eriveder dovò Didone", arie af *Didone*, en 2. violastemme med recitativets sangstemme bevaret, håndskrift.
 - G. Sarti: "Le mie smanie", arie af *Demofonte*, partitur, håndskrift. Arien er også bevaret i en udgave med kun sangstemme og basstemme, håndskrift.
 - G. Sarti: "Padre perdona", arie af *Demofonte*, partitur, håndskrift.
 - G. Sarti: "Per lei fra l'armi", arie af *Demofonte*, påtegnet "Sr. Anzani", partitur, håndskrift.
 - G. Sarti: "Son qual nave", arie af *Demofonte*, påtegnet "Sigr. Anzani", partitur, håndskrift.
5. *Italienske duetter og kanoner, sangstemmer og basstemme:*
 - Mr. de Volckersham: "Va ti consola addio", duet, noden uden komponistangivelse, sangstemmer og basstemme, håndskrift.
 - Anonym: "O fa che m'ami l'idolo amato", duet, sangstemmer og basstemme, håndskrift.
6. *Italienske arier, sangstemme og basstemme:*
 - Anonym: "Se la speranza ommai", arie, sangstemme og basstemme, håndskrift.
 - Anonym: "Senza la mia diletto", arie, sangstemme og basstemme, håndskrift.
7. *Franske arier, sangstemme og basstemme:*
 - Extraits des airs francois de tous les opéras nouveaux* etc. Parti I, Amsterdam chez J.J. Hummel etc., arier m. violin eller fløjte ad lib., sangstemme og basstemme. Uden årstal, trykt.
 - A.E.M. Grétry: "Ah quels maux il me livre", arie af *L'amitié à l'épreuve*, uden komponist- og værkangivelse, sangstemme og basstemme, håndskrift.

8. *Danske arier, sangstemme og basstemme*: Intet bevaret.

9. *Tyske arier, sangstemme og basstemme*: Intet bevaret.

Under gruppe 1 og 4 har jeg fundet det naturligt at medtage de numre, hvortil der kun er bevaret enkelte instrumentalstemmer, selv om der i katalogen står *partitur* ved disse numre. Sophie Schulin har åbenbart i opførelsesøjemed i en række tilfælde ladet udskrive enkeltstemmer til numre, som forefandt i partitur.

Der er tale om i alt 27 mere eller mindre fuldstændigt bevarede vokalnumre, idet der til tallet på 26, som er nævnt i afhandlingens første del, kan tilføjes det brudstykke af sangstemmen til Potenzas arie "Mi giura che m'ami", som er nedskrevet på bagsiden af den fuldstændigt bevarede arie "Se dagl'uomini sperate". Foruden de to nævnte titler er der registreret yderligere to ikke bevarede Potenza-kompositioner i katalogen, begge duetter. Første side af "Se dagl'uomini" bringes her som illustration (se *Figur 3*). Melodien er yderst sangbar. Begyndelsesliniens tekst med det mindre sangbare "dagl'uomini" har fået tilføjet en mere imødekommende tekst, idet der som alternativ er foreslået "Se sperate giovinetti" over sangstemmens indledning. Arien har åbenbart ifølge en tilskrift været transponeret en lille terts ned fra B-dur til G-dur, hvad der harmonerer med det generelle indtryk af Sophie Schulins stemme som en lav sopran. I brevene til Fritz von Warnstedt omtaler Sophie flere Potenza-duetter end de i katalogen nævnte, idet hun sender ham "fire duetter af Potenza".⁹

De fem numre fra *Demofonte* af Sarti findes som tidligere nævnt i partituret på Det Kongelige Bibliotek. Også samlingens fem forsvundne vokalnumre fra Sartis danske synspil, en fra *Soliman den Anden*, en fra *Tronfølgen i Sidon* og tre fra *Aglæë*, findes på Det Kongelige Bibliotek. Af de øvrige tre italienske numre af Sarti i katalogen er de to arier kun delvis bevaret. Mest interessant er det tredie, et livligt og motivisk afvekslende recitativo accompagnato "Di vassallo ed amante", der er knyttet sammen med en arie af Sacchini til et virkningfuldt nummer. Som sådan er det indført i katalogen. Hvorvidt disse tre Sarti-numre er unika er ikke tilbunds gående undersøgt. Det samme gælder ari-erne af Bertoni, Borghi og Perez.

At Salieris *Armida* havde en særlig plads i Sophie Schulins hjerte er åbenbart ud fra brevene. Første gang hun mødte dette værk var i den italienske operatrups opførelse i 1773. Hun syntes, at det var "en meget smuk opera og den dejligste musik jeg nogensinde har hørt". I 1781 blev operaen sat op med danske sangere: "Tirsdag blev der i et fuldt og meget oplyst teater givet Salieris *Armida*. Udførelsen har overgået alles forventninger, og *Armidas* rolle blev udført af "la Müllereren" [dvs. Catharine Møller, den senere Mad. Frydendahl], som spillede en ung hyrdinde, som nedkaldte engle i stedet for mørkets magter. Krigeren Rinaldo var [Birgitte Christine] Wint[h]er, som spillede og sang godt". Sophie sendte sin broder to arier fra værket, og i 1784 købte hun librettoen.¹⁰

9 *Frederiksdal, Privatarkiverne, Breve fra Sophie Schulin til Fritz von Warnstedt*. Brev af 7/10 1774. Indtil 1775 skrev Sophie Schulin på dansk, derefter gik hun over til fransk. Brevcitaterne gengives her, bortset fra en enkelt udtalelse om Marseillaisen, på dansk med nutidig retskrivning.

10 *Ibid.* Brev af 5/2 1781. Regningen på librettoen til *Armida* i *Arkivet på Frederiksdal*, Regnskaber for juli 1784.

Figur 3 Arien *Se dagl'uomini sperate* af Michelangelo Potenza er den eneste fuldstændigt bevarede komposition af syngemesteren. Oppe i højre hjørne ses Sophie Schulins franske signatur "de Schulin". Arkivet på Frederiksdal.

Instrumentalmusikken i Catalogue de Musique

Afsnittet, der indeholder 35 numre, er inddelt i to grupper: 1. *Oeuvres pour le Clavecin*: 17 numre. Værker af C.F.E. Bach, J.C. Bach, Eichner, Guglielmi, Haueisen, Hohnauer, Just, Kreuzer, Pugnani, Sarti, Schobert, Wagenseil og Vento. Hertil kommer Hillers samlinger af klaverstykker 1774-76. 2. *Pièces de Clavecin séparées*: 18 numre. Værker af C.P.E. Bach, J.S. Bach, Eckhard, Eichner, Gluck, Grétry, Hohnauer, Just, Salieri, Schobert og Pergolesi.

En stor del af værkerne hører til kategorien: klavermusik med ledsagelse af diverse instrumenter ad libitum, og de er hovedsagelig katalogiseret under *gruppe 1*. *Gruppe 2* består især af ensatsede klaverstykker i form af klaverversioner af syngespil- og operaouverturer, men også diverse mindre klaverstykker som C-dur præludiet af Johann Sebastian Bach, der har været samlingens ældste værk. De bevarede instrumentlværker fra katalogen omfatter:

1. *Oeuvres pour le Clavecin*:

E. Eichner: *Trois sonates pour le clavecin, avec l'accompagnement d'un violon & violoncelle ad libitum*. *Oeuvre second*. Amsterdam chez J.J. Hummel etc.; *Trois sonates pour le clavecin, avec l'accompagnement d'un violon & violoncelle ad libitum*. *Oeuvre troisième*. Amsterdam chez J.J. Hummel etc. Begge samlinger er sat sammen i ét bind. Cellostemmen til begge samlinger er bevaret, violinstemmen er forsvundet. Uden årstal, trykt.

J.A. Hiller (red.): *Sammlung kleiner Klavier- und Singstücke etc. I-V*, Leipzig 1774-76. Alle fem samlinger er samlet i ét bind, trykt.

L. Hohnauer: *Six sonates pour le clavecin. Oeuvre second.* Amsterdam chez J.J. Hummel etc. Uden årstal, trykt.

G. Pugnani: *Six sonates pour le clavecin avec l'accompagnement d'un violon ou flûte traversière et violoncelle.* Uden årstal, håndskrift.

2. *Pièces de Clavecin séparées*: Intet bevaret.

I 1774 antog Sophie Schulin "en god klaverlærer for at lære generalbassen", og hun øvede sig meget.¹¹ Samme år sendte hun Fritz von Warnstedt en mængde musik: "Din musik er altsammen copieret og istand. Du får 6 sonater af Vento som er meget smukke, de af Pugnani er også ret kønne."¹² Ventos sonater er forsvundet fra Frederiksdal, mens Pugnanis sonater er bevaret i en håndskreven kopi med Sophies egenhændige navnetræk. Den trykte udgave udkom hos Hummel i Amsterdam omkring 1770. Sophies eksemplar af Pugnanis sonater er tilsyneladende det eneste, der findes i Danmark. Firhændigt klaverspil omtales flere gange i brevene til Fritz, men uden at der sættes komponistnavne på værkerne.¹³ Der er bevaret firhændig klavermusik af C.E. Graaf, L. Kozeluch og J. Tubek. De er anført på listen over bevarede instrumentværker nedenfor.

Bevaret musik der ikke er katalogiseret

Håndskrevne vokalværker

Arier:

G. Sarti: "Oh innaspettato, oh fiero colpe", recitativo accompagnato af *Il Ré Pastore*, partitur.

Anonym: "Squarcia mi il seno", arie med recitativ "Empio gia sò che questo", sangstemme og basstemme, 1. og 2. violinstemme, 1 violastemme, 1. og 2. obostemme, 1. og 2. hornstemme, basstemme.

Anonym: "Sento gia che vacilla", recitativo accompagnato, 2. fagotstemme.

Anonym: Canto. Første Sylphide. "Kom! o, kom til dette Sted", enstemmigt kor, recitativ og arie, klaverpartitur. Ingen komponistangivelse, ingen værktitle.

Duetter:

Anonym: "Selva romita e oscura", *Duetto*, sangstemmer, partitur, defekt.

Anonym: "Care donne sventurate", *Duetto*, sangstemmer, partitur, midterdelen mangler. Bagest i det bind der indeholder de fem numre fra Sartis *Demofonte*, der er registreret i *Catalogue de Musique*, findes der ti små duetter, hvis titler ikke er registreret dér:

G. Sarti: "Sento dir, che Cupido è un tiranno", *Duettino nell'Narciso*, sangstemmer,

bas. G. Sarti: "Se tu volevi amar", duettino, sangstemmer, bas. *Noturni (sic) a due voci*:

Anonyme: 1. "Chi mai di questo core saprà le vie segrete", duet, sangstemmer, bas.

2. "Che ciascun per te sospira", duet, sangstemmer, bas. 3. "Trova un sol mia bella",

duet, sangstemmer, bas. 4. "Io lo so che il bel sembiante", duet, sangstemmer, bas.

5. "Ascolta, mia Clori l'offesa son io", duet, sangstemmer, bas. 6. "Eccomi alfin disciol

et", duet, sangstemmer, bas. 7. "Parla mi puo sincera", duet, sangstemmer, bas. 8. Duet,

uden tekst, sangstemmer, bas.

I *Catalogue de Musique* er der anført en titel 7 *Notturmi* uden komponistangivelse. Ovenstående duetter nr. 1-7, der har tekst, kan skjule sig bag denne titel. Desuden er der bevaret et defekt hefte, som indeholder dubletter af mindst fem af ovennævnte *Notturmi*. Nr. 1 er forsvundet, numrene 2, 3, 4 er bevaret, mens kun første del er bevaret af nr. 5.

11 *Ibid.* Brev af 16/11 1774.

12 *Ibid.* Brev af 7/10 1774.

13 *Ibid.* Brev af 11/2 1780.

Terzet:

Anonym: "Perfida ingrata figlia, il mio dolor tu sei", partitur, begyndelse og slutning mangler, så den angivne titel er tvivlsom.

Kor:

Anonym: "Tacite ombre, orrende larve", partitur.

Sange:

[R. de Lisle]: *Marche des Marseillois*, klaverarrangement ved Mr. Dreux, sangstemme og klaverstemme. Årstallet 1792 ved sangstemmen, 1793 ved klaverstemmen. Sangen findes i to identiske afskrifter, den ene dog uden årstal.

Forskellige komponister: Et hefte med sange. Indeholder:

[Alexandre] Choron: *La sentinelle Romance* ("L'astre des nuits des son paisible éclat"); [Martin-Pierre] Dalvimare: *Romance sur l'Absence* ("Céleste amour"), *Romance de gentil Aïmar* ("Quel dieu consolateur"), *Romance* ("Un jeune troubadour qui chante"); [Jean-Blaise] Martin: *La Pastorella* ("La bella pastorella s'en va"); [Etienne-Nicolas] Méhul: *Romance d'Hélène*; [Nicolas] Isouard: *Bacarole de Michel Ange*; Anonym: *Romance de Raoul de Créqui* ("Une lumière vive et pure"); Anonym: "Vergiss mein nicht"; Anonym: "Die Stunde schlug und Grausen riss"; Anonym: "Per valli et per monti cercando di Nice"; Anonym: "Snart är din ungdoms tid förfluten".

Sarti-recitativet fra *Il Ré Pastore* findes ikke på Det Kongelige Bibliotek. Til den anonyme arie "Squarcia mi il seno" er næsten alle stemmer bevaret, mens kun en 2. fagotstemme har overlevet til recitativet "Sento gia che vacilla". Sophie Schulin sang med orkester i større værker under Sarti og Schulz. Desværre fortæller hun ikke, hvem og hvor mange, der akkompagnerede hende, når hun sang arier ved kammerkoncerter.

Duetsang var en vigtig del af Sophie Schulins musikalske virksomhed. Sammen med en veninde indstuderede hun *Stabat mater*, antagelig i Pergolesis populære udgave, der hyppigt blev opført professionelt ved påsketid i 1770'erne og 80'erne.¹⁴ I *Catalogue de Musique* er anført duetter af sangpædagogen Aprile og af sangeren Ansani og nogle anonyme duetter. Blandt de sidstnævnte er de tidligere nævnte syv *Notturmi*. De forsvundne Aprile-duetter hørte åbenbart til favoritterne, for Sophie sendte dem til broderen og omtaler dem flere gange.¹⁵ Da Sophie i 1793 hørte *Marseillaisen* skrev hun til Fritz: "C'est une Musique superbe – imposante – qui enleve, qui touche. Vous n'avais pas idée de la beauté de *cette Marche*".¹⁶ Teksten var hun dog mindre begejstret for.

Sidste punkt på listen, samlingen med sange af forskellige komponister, synes kopieret med samme hånd. Det drejer sig om lettilgængelige sange med selvstændigt klaverakkompagnement. Foruden de anførte sange er der en sang med engelsk tekst, hvor begyndelsen mangler. Heftet lader sig tilnærmelsesvis datere, idet Helenes romance er fra Méhuls *Helena*, førsteopført 1803, og Michel-Anges barcarole er fra Isouards *Michel-Ange*, førsteopført 1802. Samlingen kan altså have tilhørt Sophie Schulin, men der findes ingen omtale af den fra hendes hånd.

14 *Ibid.* Brev af 30/8 1776.

15 *Ibid.* Breve af 30/8 1774, 7/10 1774 og 22/10 1774. I sidstnævnte brev skriver Sophie Schulin til broderen, at han får "mange flere duetter end du nok skötter om, men det er ved en forseelse, at der er blevet kopieret så mange af Aprile, thi jeg havde kun villet skikke dig de kønneste, nemlig de [sic] som jeg havde sat + ved. Den sidste må du ret bemærke, thi den er ganske charmant. Den canzonette, du har skreven mig om, har ikke voren mig mulig at få. Sarti får jeg kanske nogle af, når disse festiviteter er forbi. Skriv mig, om du vil have de af Potenza. Tak for den musik du har sendt mig. Det stykke af Bach havde jeg også gerne haft".

16 *Ibid.* Brev af 17/1 1793.

Trykte vokalværker:

- J.G. Naumann: *Cora*, klaverpartitur, 1780, kun titelbladet bevaret.
 J.F. Reichard: *Lieder für Kinder aus Campes Kinderbibliothek I-II*, 1781.
 J.H. Rolle: *Abraham auf Moria*, klaverpartitur, 1777, titelblad mangler.
 N. Schiørring: *Kirke-Melodierne til den 1778 udgangne Psalmebog*, 1781.
 J.A.P. Schulz: *Johann Peter Uzens lyrische Gedichte religiösen Inhalts etc.*, 1784.
 J.A.P. Schulz: *Chöre und Gesänge zur Athalia von Racine*, klaverpartitur, 1786.
 J.H. Voss: *Musen Almanak 1776*.
 O. Åhlström (red.): *Skaldestycken satte i Musik*, III, 1795, defekt.
 O. Åhlström (red.): *Musikalisk Tidsfördrift*, 1797.

Blandt de løsrevne håndskrevne og trykte nodeblade, der vanskeligt lader sig identificere ligger titelbladet til J.G. Naumanns *Cora*. Sophie beundrede Naumann. Hun overværede prøverne på hans opera *Orpheus og Eurydike* og kalder musikken "guddommelig". Naumann komponerede tre, ikke bevarede, duetter til hende. Hun sendte også broderen duetter af Naumann.¹⁷ Der er bevaret en regning på Reichards børnesange fra 1781, som Sophie anskaffede i 1782 til sin lille søn.¹⁸ Reichardts musik til *Ariadne på Naxos* havde hun lært at kende i 1779, og den havde glædet hende.¹⁹ I brevene omtales J.H. Voss' *Musen-almanakker* flere gange. Der er bevaret nogle stykker af dem på Frederiksdal. I disse samlinger var der sange af tidens populære komponister som f.eks. Gluck, Reichardt og Schulz.²⁰ Desværre har Sophies tilknytning til de to Åhlström-samlinger ikke kunnet dokumenteres gennem brevene. Som nævnt i første del af afhandlingen gør kærlighedshistorien med den svenske greve Adolph v. Ribbing det naturligt at gætte på, at det var ham der bragte dem til Frederiksdal.

Håndskrevne instrumentalværker:

- L. Bochherini: *Sonate*, klaver, D-dur.
 L. Bochherini: *Sonate pour le clavecin avec l'accompagnement d'un violon*, D-dur.
 C.E. Graaf: *Sonate à quatre mains*, F-dur.
 J.F. Klöffler: *Sonata pour l'oeuvre VI*, G-dur.
 J.G. Schwanenberger: *Sinfonia*, klaver, D-dur.
 J. Tubek: *VI sonaten per il cembalo, prima & seconda parte con quatre mani*.
 F. Schwindel: *Divertimento per ghithara et violino obligato*.

Trykte instrumentalværker:

- J.C. Bach: *Trois concertos pour le clavecin ou le pianoforte, avec l'accompagnement des deux violons et basse etc., oeuvre XIII*, [1777], kun titelbladet bevaret.
 C.Ph.E. Bach: *Six sonates pour le clavecin à l'usage des dames*, [1770].
 C.Ph.E. Bach: *Claversonaten mit einer Violin und einem Violoncello zur Begleitung, zweyte Sammlung*, [1777].
 J.A. Colizzi: *Entr'acte de l'opera Henri VI ou La Bataille d'Ivry, accomodé pour le clavecin*.
 L. Kozeluch: *Trois sonates à quatre mains pour le forte-piano* [1781?].

17 *Ibid.* Brev af 16/7 1779.

18 *Arkivet på Frederiksdal*, Regnskaber for 1783. Regningen er udfærdiget i Flensborg 1782.

19 *Frederiksdal, Privatararkiverne, Breve fra Sophie Schulin til Fritz von Warnstedt*. Breve af 22/10 1779 og 23/11 1779.

20 *Ibid.* Breve af 2/4 1776 og 16/11 1776. I førstnævnte brev fortæller Sophie Schulin om to vidtforskellige digte fra *Musen Almanach 1776*, som har gjort særlig indtryk på hende: Det anonyme *Der Knabe an den Vergissmeinnichtblümchen* og B.K. Ahorns *Frühlingslied eines gnädigen Fräuleins*. Det første er et sentimentalt digt om drengen, der forærer den troløse pige en forglemmigej i håbet om, at hun vil forbarme sig over ham, mens det andet er et meget vittigt digt, "charmant, morsomt og åndfuldt", om en ung pige, der keder sig med sin tante på et kursted. Sidstnævnte er forsynet med en melodi i mol af F.G. Fleischer.

V. Rauzzini: *Trois quators pour le clavecin ou piano forte avec accompagnement de deux violons et basse ad libitum* [1771?].

C. Schall: *Musiken til Baletten Vaskerpigerne og Kiedelflikkeren, Claveer-Udtog*, 1788.

C. Stamitz Le Fils: *Six duos à deux violons* [1778], kun titelbladet bevaret.

B.C. Teuthorn: *Romance Favourite pour le clavecin ou le fortepiano, Favorite Polonoise*.

Alle de ovennævnte håndskrevne og trykte instrumentværker passer tidsmæssigt med Sophie Schulins levetid, og de har antagelig tilhørt hende. Men der er ikke fundet bemærkninger eller regninger, der kan verificere hendes tilknytning til dem.

Sophie Schulins breve til Friedrich Carl (Fritz) von Warnstedt

Sophies breve til Fritz findes i Privatarkiverne på Frederiksdal. På et tidspunkt har hun fået dem tilbage, og hun har også kommenteret en del af dem. Brevvekslingen varede fra 1771 til hendes død 1807.

Som tidligere nævnt havde Fritz von Warnstedt sammen med J.F. Struensee og Enevold Brandt hørt til den unge Christian VII's favoritter. Han havde opnået, at Sophie og hendes søster Louise i 1769 fik en pension fra Partikulærkassen, og at broderen Hans Wilhelm blev ansat som kaptajn i det danske Livregiment. Det var antagelig også ham, der sørgede for at Sophie blev hofdame en kort overgang, inden hun ved hans mellemkomst blev gift med Frederik Ludvig Schulin. Selv blev Fritz i 1770 som tyveårig kammerherre og chef for kongens rejsestald, men kort efter faldt han i unåde. Det vides ikke hvorfor, men faldet blev hans held, da han derved undgik at dele skæbne med Struensee og Brandt. Han drog til Slesvig og Holsten, hvor han fik en forstuddannelse. 1776 blev han jægermester og samme år giftede han sig til godset Løjtmark ved Slien. Han døde 1811, fire år efter Sophie.²¹

Sophie skrev sine breve på dansk indtil 1775, hvor hun gik over til fransk, fordi dansk ikke var hende så "familiært". Der er allerede blevet citeret flittigt fra disse breve i det foregående. I det følgende vil jeg forsøge at samle, hvad de yderligere indeholder om musik.

Fritz var Sophies yndlingsbroder. Til ham kunne hun betro sig om sit umulige ægteskab, og med ham delte hun sin store interesse for musik. Som page ved hoffet havde Fritz fra sit sjette år fået nogen musikundervisning. Hvem der forestod undervisningen, og hvor omfattende den var, vides ikke. Fritz kendte Potenza, men det er ikke oplyst, om han også fik undervisning af ham.²² Men søskendeparret har musiceret sammen, og Sophie savnede ofte sin broder som musikalsk partner i en duet.²³ Fritz' smukke stemme, som også Naumann beundrede, omtales flere gange.²⁴

21 Den nyeste forskning omkring Fritz von Warnstedt findes i Karen Hjorth: "Men Mandens Historie var sælsom" – Træk af Frederik Carl von Warnstedts liv 1750-1772.' *Personalhistorisk Tidsskrift* 2001:2, s. 222-34, Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie.

22 I et brev af 6/8 1772 skriver Sophie: "Potenza, som just er her, beder mig indstændig at formelde dig sin respekt. Han glæder sig hjertelig over at se dig". *Frederiksdal, Privatarkiverne, Breve fra Schulin til Fritz von Warnstedt*.

23 *Ibid.* Brev af 9/12 1775.

24 *Ibid.* Breve af 17/8 1773 og 17/8 1784.

Sophies bemærkninger om musik falder spredt og tilfældigt ind i hendes beretninger om livet i København og på Frederiksdal. Derfor er den udførlige beretning om *Fiskernes* premiere, som er gengivet i afhandlingens første del, desværre enestående. Men der er nogle interessante kommentarer til *Balders Død*. Johannes Ewalds stykke udkom på tryk i 1775. Da Sophie havde læst det skrev hun: "Er Balders Død ikke et hovedværk?" Men samtidig måtte hun konstatere, at "talent bliver ikke opmuntret her".²⁵ Hun overværede stykkets opførelse, uden musik, på Hofteatret i 1778: "Teatret var fyldt med inviterede, dronningen, prins Frederik og hans gemalinde kom. Det var en succes over alles forventning, jeg har aldrig set noget, der har bevæget mig så meget. De tre elskendes bevægende og frygtelige scener fik de mest ufølsomme tilskuere til at gyse. Stykket er værdigt til musik af Gluck".²⁶ På kongens fødselsdag 29/1 1779 overværede Sophie igen *Balders Død*, nu med musik af Johann Hartmann. Hun skriver: "Der er meget smukke partier, men også meget middelmådigt, jeg foretrækker dette stykke uden musik."²⁷

Om Sophies sangundervisning er der et par bemærkninger. I 1773 skriver hun: "Vi har syngeskole, hvori Potenza er lærermester, og de fleste deraf gør ham megen ære." Og året efter: "Potenza lærer mig immer at synge".²⁸ Om hendes egen optræden ved private selskaber og koncerter er der også nogle bemærkninger: "... vi har også bal engang om ugen foruden små koncerter i byen ... hvor jeg også må synge et par arier, men de første gange har det voren med så lidt courage, at det næsten har givet mig feberen."²⁹ Denne lampefeber forfulgte hende åbenbart: "Vi har i vinter et stort koncert af liebhavere, hvor madam Gram og mange andre vil persuadere mig til at synge, men jeg er bange, at min timidité tager overhånd, og at der ikke bliver noget deraf."³⁰ I december 1774 medvirkede Sophie ved adskillige koncerter, hvor hun både sang arier og duetter sammen med madam Gram: "Man plager mig hver gang at jeg skal synge noget og roser mig meget for at encouragere mig. Når min angst ikke tager overhånd, så kan jeg nok sommetider fortjene lidt ros. Orkestret er excellent og er dirigeret af Sarti. Salen hvor koncerten bliver holdt er uforlignelig og er ret smukt indrettet dertil. Der har hidindtil ingen sunget uden mad. Gram, mad. Iselins yngste datter, mad. Schiellerup, mad. Classen og jeg, af cavalerer de to herrer le Fevre, om du kender dem, en af admiral Rømelings sønner og Conrad Fabritius sommetider."³¹ Det er salen i palæet i Købmagergade, det nuværende posthus, der er tale om. Her blev også Hasses oratorium *La conversione di Sant' Agostino* blev opført det følgende år. Da Sarti var arresteret i sit hus, måtte sangeren Grassi træde til ved den musikalske indstudering.³² Det var oprindelig hensigten, at det kun var de fornemme amatører, der skulle synge ved opførelsen. Men på grund af dødsfald i familien måtte et par af damerne afstå fra at medvirke, bl.a. den ovennævnte kammerherreinde Gram. Hvad hende angår, var det dog held i uheld, da

25 *Ibid.* Brev af 12/3 1776.

26 *Ibid.* Brev af 12/2 1778.

27 *Ibid.* Brev af 9/2 1779.

28 *Ibid.* Breve af 4/12 1773 og 15/1 1774.

29 *Ibid.* Brev af 4/12 1773.

30 *Ibid.* Brev af 16/11 1774.

31 *Ibid.* Brev af 17/12 1774.

32 *Ibid.* Brev af 12/3 1775.

hun ifølge Sophie havde "en meget unangenem stemme". Partierne blev så overtaget af de professionelle sangere Grassi og Musted, "men det tabte forestillingen ikke ved".³³ Sophie brød sig iøvrigt ikke meget om Hasses musik, værket er "middelmådigt, så det er ikke umagen værd at kopiere det", skrev hun til broderen.³⁴ Det følgende år medvirkede hun i et andet Hasse-oratorium. Rollen var "St. Helene", antagelig i *Sant'Elena al calvario*. Dette værk syntes hun meget bedre om. Hun sang kun ved den første opførelse, idet hun blev syg før den anden.³⁵

Sophies angst for at optræde kommer også til syne i følgende udtalelse: "Jeg frygter byen og denne koncert, hvor man absolut vil, at jeg synger, syng foran 100 personer, jeg skælver, når jeg tænker på det. Fru Gram siger, at koncerten er fiasko uden mig, men der har nu været afholdt tre, mens jeg har været på Frederiksdal".³⁶ At hun indimellem havde vokale problemer fremgår også af brevene.³⁷

Der blev sendt megen musik frem og tilbage mellem de to søskende. Fritz sendte i 1775 nogle "små tyske *Airs*", og det kan være dem, der er optegnet i *Catalogue de Musique*. Det har i så fald drejet sig om arier af Benda, Hiller, Lampe og Neefe.³⁸ Sophie fandt det iøvrigt vanskeligt at synge på tysk: "Det er et sprog, der passer dårligt til musik".³⁹

Om den danske musikdramatisks udvikling efter syngeskolernes oprettelse er der nogle bemærkninger. Sophie kendte såvel den franske, den italienske som den danske trups præstationer ud og ind, da hun var en overordentlig flittig teatergænger. Det er derfor ikke uden interesse, at hun i 1775 kan konstatere, at mens hun går til den italienske opera buffa for at kede sig, så er de små danske operaer, oversat fra fransk, derimod godt spillet: "Deserteuren [*Le Déserteur* af Monsigny] har været spillet meget bedre end ved den franske trup".⁴⁰ Et par år efter skriver hun, at "de danske skuespillere gør store fremskridt, og gode franske operaer gives glimrende på dansk".⁴¹

Brevene bekræfter den personlige forbindelse mellem Sophie og flere af samtidens komponister. Især synes hun at have været glad for Kunzen og Naumann. Da Kunzen i 1784 fik afslag på at give en offentlig koncert forsøgte Sophie uden held at hjælpe ham. Hun præsenterede ham for indflydelsesrige personer og inviterede ham til middag.⁴² Naumann besøgte hende på Frederiksdal, og han komponerede som nævnt nogle duetter til hende. Som mange andre musikelskere håbede hun, at Naumann kunne knyttes fastere til Danmark. "Naumann har løftet vor musik", skriver hun.⁴³ Hendes forbindelse med Schulz, der lejede en sommerbolig på Frederiksdal, er omtalt i afhandlingens første del.

Blandt de øvrige store internationale komponister var Sophie Schulins favoritter uden tvivl Salieri og Gluck med henholdsvis *Armida* og *Alceste*. Hun ejede og sang meget af

33 *Ibid.* Brev af 22/4 1775.

34 *Ibid.* Brev af 29/5 1775.

35 *Ibid.* Brev af 12/3 1776.

36 *Ibid.* Brev af 15/11 1775.

37 *Ibid.* Breve af 30/8 1776, 23/11 1779 og 14/1 1780.

38 *Ibid.* Brev af 15/11 1775.

39 *Ibid.* Brev af 9/4 1777.

40 *Ibid.* Brev af 9/12 1775.

41 *Ibid.* Brev af 25/1 1777.

42 *Ibid.* Brev af 4/12 1784.

43 *Ibid.* Breve af 16/7 1779, 17/8 1784 og 25/2 1786.

deres musik, og hun omtaler dem med varme.⁴⁴ Det eneste eksisterende portræt af Sophie Schulin er gengivet foran første del af denne afhandling. Brevene bekræfter, at hun bestilte sit portræt hos maleren Erik Pauelsen. Hun var ikke særlig tilfreds med resultatet. Hun syntes, at hun var kommet til at ligne "en doven sangerske ved opera-seria".⁴⁵

Afslutning

Gennemgangen af Sophie Schulins breve bekræfter den vurdering af hendes personlighed, som blev givet i afhandlingens første del. Hun var et livligt og sprudlende menneske med stor glæde ved naturen og litteraturen, men fremfor alt ved musikken. Skønt økonomisk og socialt privilegeret forfulgte en vis indre usikkerhed hende gennem hele hendes liv. Den må antages at stamme fra barndommens usikre økonomiske kår og den deraf følgende mangelfulde opdragelse. Hun skriver om "en melankoli i hjertet, der forgifter hendes lykkeligste øjeblikke", og alt tyder på, at både melankolien og usikkerheden tog til med årene.⁴⁶ Angsten for at optræde spolerede tit hendes fornøjelse ved at musicere for andre. Men begejstringen ved god musik holdt sig usvækket gennem mange år, lige som hun kunne ty til at spille og synge, når tristhed og kedsomhed truede med at overmande hende.⁴⁷

Selve den omstændighed, at det i en række tilfælde kan påvises, hvilke værker, Sophie Schulin konkret har sunget og spillet, gjorde det naturligt at følge udforskningen af musikken op med en offentlig koncert. Denne fandt sted i havesalen på Frederiksdal i eftersommeren 2001. Her blev udvalgte værker fra nodesamlingen fremført, og musikken blev kædet sammen med fortællingen om Sophie Schulin.

Undersøgelsen af Sophie Schulins nodesamling revolutionerer på ingen måde vores kendskab til dansk musikhistorie i slutningen af 1700-tallet. En række noder er dog kommet for dagen, hvoraf en del er, og andre må antages at være, unika. Især er fundene af *Madame Sonja Krestina Jelisavetas Nodebog* og Potenzas kompositioner bemærkelsesværdige. Bredden og omfanget af Sophie Schulins nodesamling, som bl.a. er blevet klarlagt gennem undersøgelsen af hendes *Catalogue de Musique*, må også fremhæves. I brevene til Fritz von Warnstedt kommenteres en række musikalske forhold, men bortset fra den allerede af Louis Bobé i 1928 fremdragne skildring af *Fiskernes uropførelse* byder de ikke på store overraskelser. Den musikhistoriske værdi af dem ligger først og fremmest i de mange detaljer, der underbygger og nuancerer vores kendskab til musiklivet i København på Sophie Schulins tid.

Det afgørende nye i undersøgelsen er, at man takket være de righoldige arkivalier på Frederiksdal kan få et omfattende og – indtil videre – enestående indblik i en velhavende kvindelig musikamatørs menneskelige og musikalske univers i de sidste årtier af det attende århundrede.

44 *Ibid.* Breve af 12/2 1778, 12/3 1775 og 5/2 1781.

45 *Ibid.* Brev af 14/6 1779.

46 *Ibid.* Brev af 30/11 1776.

47 *Ibid.* Brev af 9/7 1785.